

Det årliga evenemanget "Konst i det gröna" lockar konstinresserade runt om i länet. Foto: Jan Hertting 2014.

Konstföreningar i Norrbotten

KARIN WESTERGREN

Tillgång till ett levande konst- och kulturliv där du bor och arbetar är - eller borde vara - en självklarhet. För att nå dit behövs konstföreningar som verkar lokalt för att medlemmar och allmänhet ska kunna uppleva god konst i sin kommun och på sina arbetsplatser.

Konstföreningsrörelsen - hur började det?

Det var den tyska konstföreningsrörelsen som inspirerade till att starta Sveriges första konstförening 1832, en förening som är verksam än idag under namnet Sveriges Allmänna Konstförening. Föreningen såg sin uppgift att förmedla konst samt att upplysa allmänheten om konst. Genom att ordna ett konstlotteri kunde man även nå ut till människor som i vanliga fall inte hade råd att köpa konst, men som nu istället fick en möjlighet att vinna den. I slutet av 1800-talet bildas konstföreningar på fler orter i landet.

Norrbottens Konstförening, 1941-1950

Under andra världskriget bildades många konstföreningar eller konstgillen som de kom att kall-

las. En anledning var att gränserna mot Europa var stängda och att intresse fanns för att ge svenska konstnärer en möjlighet att ställa ut på fler platser än de större städernas gallerier. Dessutom ville man ge människor tillfälle att uppleva samtidskonst på den egna hemorten. I Norrbotten bildades konstgillen i Luleå, Boden, Haparanda och Arvidsjaur 1941, i Kiruna, Gällivare/Malmberget och Piteå 1944.

Drivande krafter till att bilda dessa konstgillen var styrelsemedlemmar i Norrbottens Konstförening - en distriktsorganisation, med säte i Luleå, som såg som sin uppgift att

”inom Norrbottens län väcka och utbreda intresset för bildande konst”.

Förutom att inspirera till bildande av konstgillen arbetade man också med att föra ut ”bildande konst i länet” via vandringsutställningar. Man samarbetade med Nationalmuseum, HSB, Svensk-franska galleriet i Stockholm samt arrangerade även egna vandringsutställningar med Norrbottenskonstnärer. Man poängterade också vikten av att ha verksamhet riktad till barn och ungdomar. Så småningom blev de lokala konstgillena starkare och man konstaterade den 27

november 1949 att Norrbottens konstförening ”spelat ut sin roll” och att ”lokala konstgillen uppstått och visat livskraft och önskan till fullt självständigt arbete och [...] att föreningen kunna avvecklas”.

Det formella beslutet om avveckling av Norrbottens Konstförening togs vid extra årsmötet den 26 februari 1950.

Arbetsplatskonstföreningar

Sverige är det land i världen som har flest konstföreningar på arbetsplatser. Den första föreningen bildades 1940 vid CAP-chokladfabriker i Göteborg. Konstföreningar på arbetsplatser har haft en stark position i Sverige men under de senaste åren har antalet minskat kraftigt - från 957 år 2003 till 441 år 2013. Bidragande orsaker var strukturförändringar inom företagen samt ett hårdare arbetsliv, vilket lett till brist på tid hos medlemmarna och sviktande engagemang från företagsledningarna.

Konstföreningar i Norrbotten

Allmänna konstföreningar

Arjeplogs Konstförening
Arvidsjaurs Konstförening
Bodens Konstgille
Galleri Skåda, Luleå
Galleri Syster, Luleå
Gällivare/Malmbergets Konstklubb
Haparanda Teaterförening
Kalix Konstförening
Kiruna Konstgille
Konst- och litteraturföreningen
Åivorna
Korpilombolo
Kulturförening/Konstsektionen
Luleå Konstförening
Piteå konstförening
Seskarö Konst- och
Hantverksförening
Alvsby Konstförening
Overkalix Konstgille
Overtorneå Konstförening

Arbetsplatskonstföreningar

Fenix Konstförening NLL Luleå-Boden
Kiruna kommuns konstsektion KKKF-konst
LKAB:s Konstförening i Kiruna och
Narvik
LKAB:s Konstförening i Malmberget och
Luleå
Länsstyrelsens konstcirkel
NJA:s Konstförening
SCA Munksunds Konstförening
Svefi konstförening, Haparanda

För information kontakta:

Karin Westergren (ordförande)
Magnetivägen 10
981 40 Kiruna

e-post:kajsaw@telia.com
mobil: 070-571 18 48

År 1991 var 18 av de 35 medlemsföreningarna i Sveriges konstföreningar, Norrbotten arbetsplatskonstföreningar. Idag är det åtta av 25 medlemsföreningar och av dessa har tre bildats efter 1991. De fem äldre som fortfarande är aktiva är konstföreningarna vid LKAB (två), SSAB, SCA och länsstyrelsen,

Organisering på förbunds- och distriktsnivå

Ett första försök att bilda en riksorganisation gjordes i mitten på 1940-talet, men det blev verklighet först 1973. De första föreningar i länet att ansluta sig till den nystartade riksorganisationen Sveriges Konstföreningars Riksförbund, SKR, var Kiruna Konstgille (1973), Luleå Konstförening (1975) och Överkalix Konstgille (1975).

Den 12 maj 1976 inbjöd SKR medlemsföreningar i Norrbotten till ett möte. Målet var att få till stånd en interimsstyrelse för att bilda ett distrikt i Norrbotten. Luleå konstförenings styrelse tog på sig uppdraget. Ordförande i interimsstyrelsen var Bengt Andersson. Han var även SKR:s ordförande och folkbildningskonsulent i Norrbotten. Genom Norrbottens Bildningsförbund fick styrelsen administrativ hjälp i starten. Vid årsmötet den 29 oktober 1978 valdes Ingrid Berggren, Luleå konstförening, till ordförande och vid årsmötet den 18 maj 1979 bildas slutligen Norrbottens distrikt av Sveriges Konstföreningars riksorganisation. Distriktet hade då 19 medlemsföreningar.

Av ett brev till landstingets förvaltningsutskott

framgår:

Sedan ett antal år har arbete bedrivits i syfte att få till stånd ett organiserat samarbete mellan länets konstföreningar. Som ett första resultat härav har Norrbottens distrikt av Sveriges Konstföreningars Riksförbund bildats med till en början interimsstyrelse och från 1979 ordinarie styrelse med representanter för de verksamma konstföreningarna i länet.

Detta brev bör vara underlaget för den första ansökan till landstinget om verksamhetsbidrag till distriktet.

Helena Hukkanen, Kalix konstförening, var ledamot i den första distriktsstyrelsen. Hon beskriver de första åren i distriktets verksamhet: ”Intensiva och roliga år. Alla var fyllda av uppgiften att stödja konstföreningarna i deras utveckling. Många möten och intressanta kurser. Det var lite av pionjärande. Vår ordförande Ingrid Berggren var mycket drivande och orädd.”

Helena Hukkanen har varit med i distriktsstyrelsen till och från alltsedan starten och avgick för tre år sedan.

Konstföreningarnas betydelse

Finns det något sätt att uttrycka konstföreningarnas betydelse? Ett sätt är ekonomiskt, i kronor och ören, 1 528 121 kr. Det är den summa som de 25 konstföreningarna i Norrbotten förmedlade och själva köpte konst för år 2014. De flesta konstnärer som konstföreningarna ställer ut har sin förankring i Norrbotten. Många gånger är det konstnärer i början av sin karriär som får

en möjlighet att ställa ut men också att sälja en del av sina verk och sedan kanske gå vidare mot konstarenor utanför länet. Men konstföreningarna ger också sin publik möjligheter att förvärva verk av etablerade konstnärer från Norrbotten eller utifrån. Konstföreningarna har en viktig uppgift i att sprida konst och kunskapen om konstens betydelse i samhället. När Gällivare/Malmbergets konstklubb 70-årsjubilerade arrangerade man en utställning som visade vilken konst som kan ha funnits i hemmen vid mitten och slutet på 1940-talet.

På många håll i länet är det konstföreningarna som genom sina utställningar, föreläsningar och andra utåtriktade aktiviteter erbjuder konstupplevelser och konstbildning som annars ingen annan aktör skulle ge. Arbetsplatsföreningarna skapar genom sin verksamhet gemenskap och ökad trivsel på arbetsplatsen. Genom att erbjuda de anställda studieresor och andra aktiviteter ger de många möjligheter till kreativa möten utanför arbetsplatsens vanliga grupperingar.

Det som vanligtvis förknippas med konstföreningarna är medlemslotteriet. Ditt medlemskap i konstföreningen är samtidigt en lott i det årliga konstlotteriet. Vinsterna är ofta verk av konstnärer som föreningen själv ställt ut. Det kan också vara verk inköpta via gallerister eller något inköpsgruppen förvärvat vid besök på konstutställningar i länet eller på andra håll i landet.

I Korpilombolo är konstföreningen via kulturföreningen engagerad i bland annat Nattfestivalen. Besökarna i Enter Galleria kan två

trappor upp ta del av Bodens konstgilles regelbundet återkommande utställningar. I Kiruna är man van att gå till stadshuset och se inte bara kommunens egen stipendiatsamling, utan även Konstgillet utställningar. De anställda vid länsstyrelsen förstår att de saknar något när väggarna i matsalen är tomma. Då är det uppehåll i landstingets konstcirkels utställningsverksamhet. För många konstnärer, professionella såväl som amatörer, är mötet med besökarna på "Konst i det gröna" ett årligen återkommande måste. Luleå konstförening räknar in mellan tre och fyra tusen besökare och runt 100 utställare. I sin jakt på ny utställningshall hittade Arjeplogs konstförening foajén till konferenslokalen hos Hotell Lyktan. I Kalix och Överkalix delar konstföreningarna väggar och golv med bibliotekens verksamhet. Piteå Konstförening har just fått möjlighet att ställa ut i kommunens nya konsthall Kaleido. I Älvsbyn kan man återigen, genom samarbetet mellan folkhögskolan och Älvsby konstförening, ta del av utställningar och möta konstnärer som berättar om sina konstnärskap.

Flera av konstföreningarna har vid ett eller flera tillfällen blivit uppsagda från sina utställningslokaler - ibland till fördel för verksamheten men ofta har det inneburit svårigheter att hitta nya ändamålsenliga lokaler. Man kan ha hänvisats till lokaler som måste samutnyttjas med andra verksamheter. Det är inte alltid lyckat, konsten måste, på samma sätt som idrotten och musiken, ha rätt till sina egna lokaler planerade för sitt specifika ändamål.

CHECKLISTA FÖR UTSTÄLLNING

Utställare/Tidsperiod: Nina Hedman 5 sept
Kontaktperson för utställningen: Sofi, Kajsa

AKTIVITET	ANSVARIG	START/FARDIGT
Kontakta utställare	Sofi	Klart
Ansökan om utställningsersättning	Sofi	Klart
Skriva kontrakt med utställare	Sofi	Klart
Boka lägenhet för utställare	Sofi	Klart
Boka utställningslokal	Sofi	Klart
Beställa transport av konstverken	Nina	Klart till Kiruna
Kolla att vår försäkring täcker	Kajsa	Klart
Skicka underlag för annons	Magnus	
Underlag för vernissagekort/blogg	Magnus	Klart
Göra vernissagekort	Magnus	Klart
Korrektur	Alla	
Skriv ut vernissagekort	Yang Astrid	Klart
Beställa affisch		
Skriva ut adressetiketter	Yang Astrid	
Kuvertläggning	Yang Astrid	Klart
Posta vernissagekortet	Yang Astrid	Klart
Göra mejutskick till medlemmar	Magnus	Klart
Uppdatera bloggen	Magnus	Klart
Korrektur av annonser före tryck	Alla	
Evenemangskalendern	Kajsa	
Utskick av pressmeddelande	Gunnilla	
ta emot konstverken	Sofi/Kajsa	Finns i Kiruna nu
utställningsintio till konstperspektiv		För sent
Ansvarig för tilltag, blommor mm inför vernissagen	Kajsa	
Kontakta press	Gunnilla	
Hängning av konsten	Kajsa	m ff?
Skriv ut listor på verken, inkl. priser	Kajsa/Nina	KW möter/hängning fredag fm
Vernissage – invigningstal	Kajsa	
Vernissage – affischer	Kajsa med flera hoppas Kajsa	
Bekräfta utställning till Sveriges konstföreningar	Kajsa	
Ansvara för försäljning (leverera verk, faktura mm.)	Astrid	
Nedläggning, packning, returtransp.	Kajsa	

Exempel på Kiruna Konstgilles checklista för utställning.

Konstens fotfolk

Peo Rask kallade i en artikel i Norrländska Socialdemokraten de ideellt engagerade i konstföreningarna för konstens fotfolk. Låt oss titta på vilka insatser detta fotfolk gör för att genomföra en konstutställning. Första frågan, vem ska vi ställa ut och varför? Har vi ett tema för året eller som ambition att visa olika tekniker? Klarar vi en performancekonstnär?

Framförhållningen, är vi ute i tillräckligt god tid för att kunna engagera den konstnär vi vill ställa ut? När väl konstnär och tidpunkt bestämts, vilka uppgifter finns då på checklistan? Skriva avtal och ansöka om utställningsersättning för konstnären. Sveriges Konstföreningar

administrerar den konstbildande utställningsersättningen som är ett statligt bidrag som kan sökas för konstnärer som medverkar i utställningar arrangerade av föreningar anslutna till Sveriges Konstföreningar. Totalt rör det sig om cirka 4,7 miljoner kronor per år. För 2014 beviljades 164 000 kr till 43 konstnärer som ställde ut i Norrbotten. Kollektiv försäkring av konsten till en rimlig kostnad är en av förmånerna som ingår i konstföreningens medlemsavgift i Sveriges Konstföreningar.

Härnäst gäller det att ha rutiner för pressrelease och att ta kontakt med pressen. Konsten ska hängas, en rolig men grannliga uppgift. Kommer konstnären själv att delta, hålla föreläsning? Kanske kan vi erbjuda en workshop? Det praktiska förberedelsearbetet, vem ska invigningstala? Det skall ordnas med blomman till utställaren förstås och vernissageförtäringen. Vissa föreningar måste ordna vaktschema för sina utställningar. När utställningstiden är över ska utställningen tas ner, eventuella köpare kontaktas för att få sina verk, transport ordnas så att konstnären får tillbaka sina verk och ekonomin för utställningen ska ordnas upp. Sedan återstår utvärderingen för att ha med erfarenheterna inför kommande utställningar.

Ge hotad konstnär fristad i länet

Sveriges Konstföreningar uppmärksammar varje år ett speciellt tema för sin utbildningsverksamhet. De senaste åren har det varit Andlighet i konsten (2012), Konst och arkitektur i det offentliga

rummet (2013) och Politisk konst (2014). För 2015 och 2016 är temat Arbetets konst.

Konst och konstnärer har i alla tider provocerat och brutit mot rådande normer och värderingar i samhället. I ett demokratiskt samhälle är detta en självklar mänsklig rättighet men i ett auktoritärt samhälle kan det innebära att konstnären utsätter sig för livsfara. Detta ville Sveriges Konstföreningar, Norrbotten uppmärksamma genom sitt uttalande vid årsmötet i april 2014:

Författaren Salman Rushdi var den förste kulturperson som fick en fristad. Han hotades till livet på grund av sin bok Satansverserna. Det blev helt uppenbart att många kulturarbetare, författare i första rummet, i många länder i världen riskerar sina liv när de utnyttjar det som vi ser som självklart, sin yttrandefrihet.

I Norrbottens läns kulturplan finns ett förslag om att ta emot en "Artist in Residence". Vidare är honörsord i kulturplanen mänskliga rättigheter, demokrati och mångfald. Vi ser här en möjlighet för undertecknarna av kulturplanen, länets kommuner och landsting, att bokstavligen gå från ord till handling genom att inrätta ett fristadsstipendium och erbjuda en hotad konstnär fristad i länet under två år.

Face me, ett konstprojekt för ungdomar
Ungdomar som väljer att studera på de estetiska programmen vid gymnasieskolorna, satsar en stor del av sin tid på att utvecklas inom de konstnärliga områdena. Många av dem har också ett framtida yrke med konstnärlig inriktning som mål. För ungdomar med intresse för musik, dans

eller teater finns alltid en scen där de kan möta en större publik. Men var finns scenen för ungdomar som satsar inom bild- och formområdet?

För Catrin Engman och Eva Löfstrand, bildlärare, men också ledamöter i distriktsstyrelsen, blev detta mer och mer uppenbart. De började fundera på vad Sveriges konstföreningar, Norrbotten kunde göra för att uppmärksamma dessa ungdomar och erbjuda dem en arena där de kunde få möta sin publik. Efter några års diskussion i styrelsen blev svaret Face me, våga se mig! Första Face me-projektet genomfördes åren 2008-2009.

I Face me-projektet inbjuds ungdomar vid länets estetprogram, Bild och formgivning, att i valfri teknik gestalta hur det är att vara ung i Norrbotten just här och nu. Inbjudan som går ut i september följs av en arbetsperiod på skolan. I mars året efter är det dags för en utbildningsdag samt vernissage på Sunderby folkhögskola. Projektet avslutas sedan på skolan med en utvärdering. Men tankar och upplevelser som kommer upp bearbetas i spontana samtal mellan såväl lärare och ungdomar som mellan ungdomarna själva under hela projektperioden.

Utbildningsdagen i Sunderbyn är fylld av nya intryck för ungdomarna. De får möta aktiva konstnärer som berättar om sina konstnärskap och dessutom får de i workshops pröva uttrycksformer som de kanske inte tidigare mött, som kroki, Land Art och performance. Ungdomarnas verk jurybedöms och de verk som väljs ut ingår sedan i en vandringsutställning som går vidare till konstföreningar i länet.

Ett konstprojekt för ungdomar

Face me

19/3 - 10/4
2009

I Face me projektet gestaltar estetelever
hur det är att vara ung just här och nu!

116 bildelever vid Estetiska program från
hela Norrbotten deltar i utställningen!

Vernissage den 19 mars kl. 19.00
Galleri Y, Sunderby folkhögskola

Inviingsstälare: Siv Holma ordf, Kulturrådet
Bildeleverna deltar vid vernissagen

Välkommen till årets konstevenemang!

Sveriges konstföreningar Norrbotten i samarbete med Sunderbys folkhögskola och Norrbottens museum

Affisch för Face me-projektet, Sunderby folkhögskola 2009.

I projektet Face me samverkar Sveriges Konstföreningar, Norrbotten med olika aktörer - bildlärarna vid estetprogrammen, Sunderby konstskolas lärare och konstpedagogelever. I och med vandringsutställningen blir även ett tiotal av våra konstföreningar delaktiga och utställningen når ut till en publik i hela länet. Face me innebär en stor ideell satsning av Sveriges konstföreningar, Norrbotten men skulle inte kunna genomföras utan ekonomiskt stöd från Norrbottens läns landsting och bidrag från kommunerna.

Utbildningsdag i Kalix 2011. Foto: Catrin Engman.

Ett par citat ur utvärderingar från 2012 års vandringsutställning:

”Vuxna var mycket tagna av det som visades. Många återkom. De var mycket imponerade av hur ungdomarna kunde uttrycka sig i konsten.”

”Här i Arvidsjaur valde vi att visa Face me på Sandbackaskolan, vårt gymnasium. Det här blev en lyckad giv med en målgrupp som inspirerades och diskuterade runt bilderna. Vi fick många positiva reaktioner från eleverna.”

Konstföreningen ger möjligheter att utvecklas tillsammans

Det finns naturligtvis många olika anledningar till varför man är med i en konstförening. Det klassiska svaret är för att vara med i medlemslotteriet. Men det är oftast mer än så. Det kan vara för att här i norr oftare få se konst och därmed få vara med om konstsamtal med andra människor. Att få uppleva konstens möjligheter att beröra genom att vara igenkännande vacker,

tilltalande, rogivande, provocerande eller utmanande. Att sedan föra detta engagemang vidare in i en konstförenings styrelse ger nya kontakter, intressanta möten med konstnärer och fördjupad kunskap om konst. Men också tillfredsställelsen att bidra till ett levande konst- och kulturliv där man bor eller arbetar.

BIOGRAFI

Karin Westergren, f 1948 i Stockholm och uppvuxen på Värmdö. Folkhögskollärarexamen 1978. Arbetat vid Malmfältens folkhögskola, Kiruna, 1979-2014. Hon är engagerad sedan 2006 på olika nivåer i Sveriges Konstföreningar, ledamot i Kiruna Konstgille, ordförande för Sveriges Konstföreningar, Norrbotten och ledamot i förbundsstyrelsen.